

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2023.4.9>

УДК 378.014.553

Володимир Мороз

<https://orcid.org/0000-0003-1703-0372>

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка,
вул. Ковалія, 3, 36003 Полтава, Україна,
morozz74@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів у процесі здійснення студентського самоврядування. Проаналізовано досвід провідних закордонних університетів, а також Луганського національного університету імені Тараса Шевченка щодо діяльності органів студентського самоврядування. Визначено принципи, які сприяють ефективній діяльності органів студентського самоврядування в закладах вищої освіти: змістовності; соціальної значимості діяльності органів студентського самоврядування; добровільності та виборності органів студентського самоврядування; ініціативності, самодіяльності та творчості студентської молоді; відкритості та гласності прийнятих рішень; координації; співробітництва. Аргументовано необхідність використання у практичній діяльності основних організаційно-педагогічних умов розвитку лідерських якостей студентів у процесі здійснення студентського самоврядування. Обґрунтовано такі організаційно-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів: створення виховного простору, що передбачає забезпечення сприятливих умов для розвитку особистості; підвищення управлінської компетентності керівників органів студентського самоврядування; делегування управлінських повноважень студентам-активістам в організації суспільно-громадської діяльності; забезпечення формування в представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок. Наведено приклад функціонування Школи лідерів як ефективної організаційної форми розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування.

Ключові слова: лідерські якості, організаційно-педагогічні умови, принципи, розвиток, студент, студентське самоврядування.

ВСТУП

У складних умовах, які склалися в Україні з моменту повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої суверенної держави, активного реформування зазнали всі сфери життєдіяльності суспільства. Особливої уваги потребує сучасна вища школа, актуальним завданням якої є формування не лише освітніх та професійних навичок, а й розвиток соціально активної молоді, лідерів сучасності, які спроможні впливати на оточуючих, відстоювати свою громадянську позицію, бути ініціаторами та учасниками у відновленні держави. Саме тому розвиток лідерських якостей студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти та в процесі здійснення студентського самоврядування є вагомим і актуальним питанням.

У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників зацентровано увагу на необхідності розвитку лідерських якостей особистості: І. Грищенко (2016), Ю. Михальчук (2017), О. Olanrewaju & V. Okorie (2019), P. Stoltz (2015), M. Nedovic

(2014). Вартими уваги є вітчизняні й зарубіжні дослідження, присвячені формуванню лідерської компетентності та розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти в період навчання в закладах вищої освіти (С. Нестуля, 2019; В. Карманенко, 2019; І. Костиря, 2018) та в процесі здійснення студентського самоврядування (М. Caseres-Reche, 2021; L. Lyons, 2020; J. Kouzes & B. Posner, 2018; A. Hilliard, 2010 та інші).

Здійснений огляд наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що проблема формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування в нових соціально-економічних і культурних умовах розвитку суспільства є нагальною і потребує подальшого вивчення.

Мета статті – на основі результатів аналізу наукових праць теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів та окреслити їх вплив на діяльність органів студентського самоврядування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведене дослідження, засвідчило, що період навчання в закладі вищої освіти є сенситивним для розвитку лідерських якостей майбутніх фахівців і не лише в процесі аудиторних занять та виховних заходів, а й у добре налагодженій діяльності органів студентського самоврядування (Мороз, 2015). Як зазначено в Законі України «Про вищу освіту», (2014), «студентське самоврядування – це право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти».

У кожному вітчизняному закладі вищої освіти функціонує орган студентського самоврядування – студентський парламент, студентська рада, студентський сенат, студентський ректорат тощо. Незважаючи на відмінності в назві, всі вони виконують спільну місію – забезпечують захист прав й інтересів здобувачів вищої освіти, розвивають їхні лідерські якості, сприяють участі в управлінні закладами вищої освіти і діють за розробленими кожним університетом Положеннями. Наприклад, у Положенні про студентське самоврядування в Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (2020) зазначено, що виконавчим органом системи студентського самоврядування університету є Студентська рада, яка має на меті здійснювати:

- «демократизацію студентського життя, об'єднання зусиль науково-педагогічних працівників та студентів, спрямованих на якісне навчання, виховання духовності і культури студентів, зростання в студентській молоді соціальної активності та відповідальності за доручену справу;

- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків та захисту їх соціально-економічних, творчих, духовних та інших інтересів;

- колегіальне обговорення і вирішення всіх питань життєдіяльності студентів шляхом їх залучення в процес управління справами закладу вищої освіти, формування в них навичок майбутнього організатора і керівника».

Зарубіжні практики діяльності органів студентського самоврядування в закладах вищої освіти дещо різняться у своїх підходах щодо визначення спрямованості його діяльності. Зокрема, діяльність органів студентського самоврядування University of Oxford – The Oxford University Student Union – спрямована на те, щоб «покращити загальний досвід для нинішніх та майбутніх студентів Оксфордського університету» й орієнтована на досягнення таких цілей (Oxford SU):

- «освіта (ми хочемо підтримати та захопити всіх студентів отримати максимум від академічного досвіду в University of Oxford);

- добробут (ми хочемо працювати разом зі студентами та університетом, щоб створити гостинне, безпечне та інклюзивне середовище для життя та навчання з однаково високим досвідом для всіх студентів);

- спільноти (ми хочемо, щоб спільноти могли об'єднуватися, розвиватися та рости – щоб покращити досвід Оксфорду в цілому)».

У Статуті Associated Students of the California Institute of Technology (ASCIT) зазначено, що «ASCIT має представляти студентів в Інституті, прагнути покращити академічні та неакадемічні аспекти студентського життя, надавати універсальні студентські ресурси, підтримувати публікації та підтримувати систему честі» (ASCIT Bylaws).

Студентський уряд (Student government – SG) University of Chicago виступає представницьким голосом студентів у кампусі. Метою Student government є «сприяння інтересам і добробуту студентів University of Chicago; сприяння створенню університетської спільноти та більш ефективному представництву органу перед керівництвом університету та спільнотою в цілому» (Student government / University of Chicago).

У Massachusetts Institute of Technology (MIT) діяльність органів студентського самоврядування поширюється на роботу Student Organizations, Leadership and Engagement (SOLE), який співпрацює зі здобувачами вищої освіти та зацікавленими представниками інституту, щоб «створити можливості для студентів запровадити ефективно програмування, стати ціннісно-орієнтованими лідерами та розширити своє розуміння та компетенцію у сфері інклюзивності та адвокації. Student Organizations, Leadership and Engagement виступає радником і партнером утворених рад Інституту, студентських органів управління та понад 500 організацій, надаючи вказівки, інструменти, досвід і ресурси» (Student Organizations, Leadership and Engagement / Massachusetts Institute of Technology).

Таким чином, діяльність органів студентського самоврядування в зарубіжних закладах вищої освіти орієнтована не лише на представлення та відстоювання прав здобувачів вищої освіти, а й на творення інклюзивного середовища з формування відчуття спільноти, розвитку особистості студента загалом та його лідерських якостей зокрема.

Реалізація умов розвитку лідерських якостей у процесі здійснення студентського самоврядування має здійснюватися з дотриманням низки принципів:

- змістовності (сутнісного та діяльнісного наповнення роботи органів студентського самоврядування в закладах вищої освіти);

- соціальної значимості діяльності органів студентського самоврядування;

- добровільності та виборності органів студентського самоврядування;

- ініціативності, самодіяльності та творчості студентської молоді;

- відкритості та гласності прийнятих рішень;

- координації (взаємодії представників органів студентського самоврядування на всіх його рівнях у закладах вищої освіти);

- співробітництва (взаємодії усіх учасників освітнього процесу: здобувачів вищої освіти, педагогів та батьків у процесах, що стосуються підготовки, прийняття та виконання ухвалених рішень).

Дотримання викладених принципів забезпечує ефективну, злагоджену і результативну діяльність органів студентського самоврядування, показником якої є розвинуті лідерські якості здобувачів вищої освіти.

Аналіз наукових праць засвідчив, що педагогічні умови розвитку лідерських якостей та діяльність органів студентського самоврядування були предметом низки педагогічних досліджень. І. Прокопенко (2008) під педагогічними умовами формування

лідерських якостей студентів розуміє взаємопов'язаний і взаємодіючий комплекс заходів освітнього процесу, що забезпечує розвиток особистісних мотивів навчання студента, наближення характеру його навчально-пізнавальної діяльності до характеру майбутньої діяльності, перехід студента на вищий рівень здійснення управлінської діяльності (с. 68).

На думку Я. Яхніна (2010), педагогічними умовами формування лідерських якостей студентів є:

- створення в студентському громадському об'єднанні середовища соціальної взаємодії, сприятливого для соціального становлення особистості студента як суб'єкта громадської діяльності, який усвідомлює та приймає лідерську потребу як цінність в особистісному розвитку й розуміє значення застосування лідерських якостей у процесі життєдіяльності;

- педагогічна підтримка активності суб'єктів соціальної взаємодії, яка полягає в залученні студентів до соціально-практичної лідерської діяльності в середовищі студентського громадського об'єднання;

- збагачення успішного лідерського досвіду шляхом формування соціальної відповідальності та креативно-творчих навичок, спрямованих на самоствердження й самореалізацію особистості в соціумі.

О. Ступак (2010) виділяє такі організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх фахівців у процесі діяльності органів студентського самоврядування (с. 199–205):

- «поступове делегування управлінських повноважень студентам-керівникам студентського самоврядування в організації різних видів суспільно-громадської діяльності»;

- «забезпечення цілеспрямованого формування в представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок у межах роботи Школи лідерів»;

- «презентація учасниками студентського самоврядування досягнутих результатів у єдиному інформаційно-комунікативному полі».

Діяльність органів студентського самоврядування, як і будь-яка діяльність, потребує створення та дотримання відповідних умов. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду з досліджуваної проблеми дозволили виділити й обґрунтувати такі **організаційно-педагогічні умови** розвитку лідерських якостей студентів у процесі здійснення студентського самоврядування.

1. Створення виховного простору, що передбачає забезпечення сприятливих умов для розвитку особистості в процесі діяльності органів студентського самоврядування; системне й комплексне формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти, пролонгований контроль процесу формування лідерських якостей студентів. Під виховним простором у процесі діяльності органів студентського самоврядування ми розуміємо освітнє явище комунікації та взаємодії суб'єктів виховання між собою та з оточуючими їх носіями культури, духовних цінностей та джерелами й чинниками виховних впливів, у результаті чого відбувається системне й комплексне формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти.

Дієвими способами розвитку лідерських якостей студентів є залучення їх до участі в діяльності організацій/клубів або тренінгів з розвитку лідерства під час навчання в закладі вищої освіти, участь здобувачів вищої освіти в діяльності органів студентського самоврядування. Проведені вченими дослідження продемонстрували вищий рівень групових цінностей розвитку лідерства в студентів, які є активними

учасниками позааудиторної різнопланової діяльності, ніж у студентів без такого досвіду. Зокрема J. Kim, L. Holyoke (2022) відзначають: «співпраця та спільна мета показали значні відмінності між групами ($p < 0,05$). Тип студента, самосприйняття лідерських навичок і найвищий рівень участі були значущими предикторами групової цінності результатів розвитку лідерства. Це дослідження підкреслює потребу в тому, щоб заклади вищої освіти надавали студентам можливість брати участь у позааудиторних заходах із залученням груп, щоб допомогти розвинути та розширити можливості лідерства студентів, що сприяє позитивним суспільним змінам».

2. *Підвищення управлінської компетентності керівників органів студентського самоврядування.* З позиції нашого дослідження формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування доцільною є характеристика особистості студентського лідера, керівника. У студентських групах керівників, тобто старост, зазвичай призначають декани факультетів, урахувавши їхню відповідальність, дисциплінованість, вчасне виконання доручень. Керівників органів студентського самоврядування, за чинним законодавством, обирає колектив студентів голосуванням на загальних зборах, однак ключовою запорукою їх перемоги на виборах є не лише підтримка студентства, а й авторитет серед керівництва та викладачів.

Дослідниками встановлено зв'язок між ідентичністю лідера та розумінням лідерства, який показує, що «більшість студентів сприймають лідерство як посаду, а людину, яка займає цю посаду як лідера. Вони вважають, що відповідальність керівника полягає в тому, щоб виконувати роботу. Послідовники не займаються лідерством; вони звертаються до лідера за напрямком і роблять те, що потрібно зробити. Крім того, вони вважають, що лідерство є особистісною характеристикою лідера». Також вченими наведено докази, які «підтверджують ідею про те, що ідентичність лідера розвивається до розуміння лідерства ..., що студенти не розвиватимуть більш складних способів мислення про лідерство, доки не виявлять, що їхні поточні конструкції лідерства суперечать досвіду, з яким вони зустрічаються» (Sessa et al., 2016).

На основі спостереження за процесом взаємодії студентів сформуємо основні ознаки успішності керівника студентського колективу: бажання працювати на громадських засадах заради студентського добробуту; активна життєва позиція; зацікавленість проблемами й новинами студентського життя; вміння раціонально використовувати свій час, планувати діяльність і досягати результатів; вміння спільно працювати з іншими людьми, високий рівень комунікабельності; здатність брати на себе відповідальність і йти на ризик; вміння делегувати повноваження; наявність управлінських та організаторських здібностей; ініціативність, відповідальність і цілеспрямованість.

3. *Поступове делегування управлінських повноважень студентам-активістам студентського самоврядування в організації різних видів суспільно-громадської діяльності.* Ця педагогічна умова змістовно передбачає активізацію всіх напрямків діяльності органів студентського самоврядування: розроблення положень і плану роботи окремих секторів та органів студентського самоврядування всіх рівнів, установлення структури взаємин з різними адміністративними ланками тощо, інформування студентів про результати студентської громадської діяльності; упровадження системи інформування про участь студентів у різноманітних заходах (студентський сайт, газета, інформаційні стенди). Це також залучення студентів до участі в організації та проведенні заходів, запланованих органами студентського самоврядування, з метою ознайомлення з особливостями управлінської діяльності студентів-керівників студентського самоврядування. Залучення студентів до організації

різних видів суспільно-громадської діяльності сприяє спільній партнерській роботі з лідерами органів студентського самоврядування над проєктами та самостійне проведення заходів.

Як показує досвід, ефективним способом налагодження взаємодії представників органів студентського самоврядування зі здобувачами вищої освіти в період військового стану є використання сучасних соціальних мереж: Instagram, Facebook, Telegram та Viber, які допомагають органам студентського самоврядування залишатися досить активними та результативними, організувати зворотній зв'язок зі студентством закладу вищої освіти, проводити опитування здобувачів вищої освіти, організувати їхню волонтерську діяльність тощо.

4. *Забезпечення цілеспрямованого формування в представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок у межах роботи Школи лідерів.* Під час роботи Школи лідерів студенти мають можливість узяти участь у навчально-пізнавальних заходах, спрямованих на формування соціальної активності студентської молоді (круглі столи, семінари, конференції з питань розвитку студентського самоврядування, особливостей управлінської діяльності органів студентського самоврядування університетського, регіонального чи національного масштабів), у тренінгових заняттях і дебатних іграх з метою забезпечення цілеспрямованого формування в представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок.

Систематичне навчання студентів основам управлінської діяльності під час роботи Школи лідерів доцільно супроводжувати поступовим відпрацюванням навичок планування, організації, контролю під час діяльності органів студентського самоврядування, що передбачає залучення студентів до участі в громадській діяльності, організацію спільної діяльності з лідерами органів студентського самоврядування й самостійне проведення заходів.

Підтвердження ефективності розглянутої умови розвитку лідерських якостей студентів у діяльності Школи лідерів знаходимо у статті Alimbekova et al. (2018) «Student Self-Governance as a factor for professional leadership development in the system of higher education». Автори наводять приклад діяльності Лідерського клубу, діяльність якого спрямована на активне залучення студентської молоді до здійснення студентського самоврядування у закладі вищої освіти. Лідерський клуб, на думку авторів статті, «надає студентам широкий спектр можливостей для участі. Він має значний вплив на забезпечення ефективного навчального середовища для студентів, готуючи їх до життя та роботи в глобальному співтоваристві. ... Студентська організація надає багато переваг, зокрема слугує середовищем для академічного дискурсу, особистісного зростання, розвитку лідерства» (Alimbekova et al., 2018).

ВИСНОВКИ

Отже, зазначені нами організаційно-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів у процесі здійснення студентського самоврядування, сукупно зумовлюють розв'язання важливого соціального завдання – підготовку ініціативних, самостійних, відповідальних, конкурентоспроможних спеціалістів, які здатні до ефективної управлінської діяльності в умовах сьогодення.

Від дотримання зазначених організаційно-педагогічних умов залежить результативність діяльності органів студентського самоврядування в процесі підготовки фахівців у закладі вищої освіти, показником якої є розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти, соціалізація особистості майбутнього фахівця.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виявленні та обґрунтуванні інших умов розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування, які обов'язково актуалізуються під впливом змін у сучасній вищій освіті.

Список використаної літератури

1. Грищенко І. М. Вплив ситуаційних чинників на формування та розвиток лідерства в системі місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 7. С. 118–122.
2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20170928#n33> (дата звернення: 25.11.2023).
3. Карманенко В. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів економічних університетів: дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2019. 247 с.
4. Костиця І. В. Формування лідерської позиції майбутніх інженерів у вищих технічних навчальних закладах: дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, 2018. 373 с.
5. Кращенко Ю. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування: дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України, 2012. 200 с.
6. Михальчук Ю. О. Особливості формування лідерських якостей майбутніх менеджерів як компоненту їх професійної компетентності. *Наукові роботи кафедри психології МЕНУ імені академіка Степана Дем'янука*. 2017. URL: <https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/handle/123456789/2174> (дата звернення: 23.11.2023).
7. Мороз В. П. Організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування: дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Старобільськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 305 с.
8. Нестуля С. І. Дидактичні засади формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту в освітньому середовищі університету: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2019. 700 с.
9. Положення про студентське самоврядування у Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». 2020. URL: <https://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Polozhennya-pro-studentske-samovryaduvannya-LNU-2020.pdf> (дата звернення: 23.11.2023).
10. Прокопенко І. А. Формування професійно-менеджерської культури майбутнього вчителя: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2008. 226 с.
11. Ступак О. Ю. Роль студентського самоврядування в процесі соціалізації студентської молоді. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2010. Вип. ЛІІ. Ч. II. С. 199–205. URL: https://ddpu.edu.ua/images/naukvid/gnvp/gnvp_52_2.pdf (дата звернення: 23.11.2023).
12. Яхнін Я. К. Сучасні підходи до виховання лідера. Київ: Наукова думка, 2010. 143 с.
13. Alimbekova A., Abildina S., Utebayev I., Atemova K. Student Self-Governance as a factor for professional leadership development in the system of higher education. *Revista ESPACIOS*. 2018. Vol. 39. № 35. URL: <https://www.revistaespacios.com/a18v39n35/a18v39n35p01.pdf>
14. California Institute of Technology. ASCIT Bylaws. https://donut.caltech.edu/lib/ASCIT_Bylaws (дата звернення: 16.11.2023).
15. Cáceres-Reche M. P.; López-Gómez M.; Sadio-Ramos F. J.; Berral-Ortiz B.; Martínez-Domingo J. A. Student Leadership at the University: An Explanatory Model. *Education Sciences*. 2021. Vol. 11. № 11. P. 703. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci11110703>
16. Hilliard A. T. Student Leadership At The University. *Journal of College Teaching & Learning (TLC)*. 2010. № 7 (2). DOI: <https://doi.org/10.19030/tlc.v7i2.93>
17. Kim J, Holyoke L. The Contribution of Collegiate Activity Experiences on Student Leadership Development. *Journal of Higher Education Policy And Leadership Studies*. 2022. № 3 (4). P. 66–81. DOI: <https://dx.doi.org/10.52547/johepal.3.4.66>
18. Kouzes J. M., Posner B. Z. *The Student Leadership Challenge: Five Practices for Becoming an Exemplary Leader*. New York: John Wiley & Sons, 2018. 336 p.

19. Lyons L., Brasof M., & Baron C. Measuring Mechanisms of Student Voice: Development and Validation of Student Leadership Capacity Building Scales. *AERA Open*. 2020. № 6 (1). DOI: <https://doi.org/10.1177/2332858420902066>
20. Massachusetts Institute of Technology. Student Organizations, Leadership and Engagement. URL: <https://studentlife.mit.edu/sole> (дата звернення: 16.11.2023).
21. Nedovic M. Leadership skills in order to increase employee efficiency. *European Scientific Journal*. 2013. № 4. P. 85–90. DOI: <https://doi.org/10.19044/esj.2013.v9n10p%p>
22. Olanrewaju O. I., & Okorie V. N. Exploring the Qualities of a Good Leader Using Principal Component Analysis. *Journal of Engineering, Project and Production Management*. 2019. № 9 (2). DOI: <https://doi.org/10.2478/jeppm-2019-0016>
23. Oxford SU. URL: <https://www.oxfordsu.org/about-us/who-we-are/> (дата звернення: 16.11.2023).
24. Sessa V. I., Ploskonka J., Alvarez E. L., Dourdis S., Dixon Ch., Bragger J. D. The relationship between student leaders' constructive development, their leadership identity, and their understanding of leadership. *Journal of Leadership Education*. 2016. Vol. 15. Issue 1. DOI: [10.12806/V15/I1/R2](https://doi.org/10.12806/V15/I1/R2)
25. Stoltz P. G. Leadership GRIT™: what new research reveals. *Leader to Leader*. 2015. P. 49–55. DOI: <https://doi.org/10.1002/ltl.20205>
26. University of Chicago. Student government. URL: <https://leadership.uchicago.edu/get-involved/student-government/> (дата звернення: 20.11.2023).

References

- Gryshchenko, I. (2016). Vplyv situacijnih chinnikov na formuvannya ta rozvitok liderstva v sistemi miscevoغو samovryaduvannya [The impact of situational factors on the formation and development of the leadership system of local government]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 7, 118–122.
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine On Higher Education] (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Kostyrya I. V. (2017). *Formuvannya liderskoyi pozyciyi majbutnih inzheneriv u vishih tehnicnih navchalnih zakladah [Leadership Stance Forming in Future Engineers at Technical Higher Education Establishments]: Candidate's thesis: 13.00.07*. National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»; Vinnitsa State Pedagogic Institute after M. Kotsiubynskiy.
- Krashchenko, Yu. (2012). *Vihovannya liderskih yakostej majbutnih uchiteliv u sistemi studentskogo samovryaduvannya [Education of leadership qualities of future teachers in the system of student government]: Candidate's thesis: 13.00.07*. Institut problem vihovannya NAPN Ukraini.
- Massachusetts Institute of Technology. *Student Organizations, Leadership and Engagement*. <https://studentlife.mit.edu/sole>
- Mikhalchuk, Yu. O. (2017). Osoblivosti formuvannya liderskih yakostej majbutnih menedzheriv yak komponentu yih profesijnoyi kompetentnosti [Peculiarities of the formation of leadership qualities of future managers as a component of their professional competence]. *Scientific works Department of Psychology of Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities*. <https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/handle/123456789/2174>
- Moroz, V. (2015). *Organizacijno-pedagogichni umovi formuvannya liderskih yakostej studentiv vishih navchalnih zakladiv u procesi diyalnosti organiv studentskogo samovryaduvannya [Organizational and pedagogical conditions of formation of leadership qualities of students of higher educational institutions in the process of activity of student government bodies]: Candidate's thesis: 13.00.07*. Luhansk Taras Shevchenko National University.
- Nestulya, S. (2019). *Didactichni zasadi formuvannya liderskoyi kompetentnosti majbutnih bakalavriv z menedzhmentu v osvitnomu seredovishi universitetu [Didactic principles of formation of leadership competence of future bachelors in management in the educational environment of the university]: Doctor's thesis: 13.00.09*. Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University.
- Polozhennya pro studentske samovryaduvannya u Derzhavnomu zakladi «Luganskij nacionalnij universitet imeni Tarasa Shevchenka» [Regulations on student self-government at the State institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»]* (2020). <https://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Polozhennya-pro-studentske-samovryaduvannya-LNU-2020.pdf>
- Prokopenko, I. A. (2008). *Formuvannya profesijno-menedzherskoyi kulturi majbutnogo vchitelya [Forming of Professional-Management Culture of Prospective Teacher]: Candidate's thesis: 13.00.04*. Kharkiv G.S.Skovoroda National Pedagogical University.
- Stupak, O. (2010). Rol studentskogo samovryaduvannya v procesi socializaciyi studentskoyi molodi. [Role of student self-government in the process of socialization of student young people]. *Gumanizaciya navchalno-vihovnogo procesu*, LII (II), 199–205. https://ddpu.edu.ua/images/naukvid/gnvp/gnvp_52_2.pdf

- Yahnin, Ya. K. (2010). *Suchasni pidhodi do vihovannya lidera [Modern approaches to the education of a leader]*. Naukova dumka.
- Alimbekova, A., Abildina, S., Utebayev, I., Atemova, K. (2018). Student Self-Governance as a factor for professional leadership development in the system of higher education. *Revista ESPACIOS*, 39, 35. <https://www.revistaespacios.com/a18v39n35/a18v39n35p01.pdf>
- California Institute of Technology. *ASCIT Bylaws*. https://donut.caltech.edu/lib/ASCIT_Bylaws
- Cáceres-Reche, M. P.; López-Gómez, M.; Sadio-Ramos, F. J.; Berral-Ortiz, B.; Martínez-Domingo, J. A. (2021). Student Leadership at the University: An Explanatory Model. *Education Sciences*, 11 (11), 703. <https://doi.org/10.3390/educsci11110703>
- Hilliard, A. T. (2010). Student Leadership At The University. *Journal of College Teaching & Learning (TLC)*, 7 (2). <https://doi.org/10.19030/tlc.v7i2.93>
- Kim, J, Holyoke, L. (2022). The Contribution of Collegiate Activity Experiences on Student Leadership Development. *Journal of Higher Education Policy And Leadership Studies*, 3 (4), 66–81. <https://dx.doi.org/10.52547/johepal.3.4.66>
- Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2018). *The Student Leadership Challenge: Five Practices for Becoming an Exemplary Leader*. John Wiley & Sons.
- Lyons, L., Brasof, M., & Baron, C. (2020). Measuring Mechanisms of Student Voice: Development and Validation of Student Leadership Capacity Building Scales. *AERA Open*, 6 (1). <https://doi.org/10.1177/2332858420902066>.
- Massachusetts Institute of Technology. *Student Organizations, Leadership and Engagement*. <https://studentlife.mit.edu/sole>
- Nedovic, M., Sudaric, Z., & Ivankovic, D. (2013). Leadership skills in order to increase employee efficiency. *European Scientific Journal*, 4, 85–90. <https://doi.org/10.19044/esj.2013.v9n10p%p>
- Olanrewaju, O. I., & Okorie, V. N. (2019). Exploring the Qualities of a Good Leader Using Principal Component Analysis. *Journal of Engineering, Project, and Production Management*, 9 (2). *Journal of Higher Education Policy And Leadership Studies*. 2022. № 3 (4). 66–81. DOI: <https://dx.doi.org/10.52547/johepal.3.4.66>
- Oxford SU. URL : <https://www.oxfordsu.org/about-us/who-we-are/>
- Sessa, V. I., Ploskonka, J., Alvarez, E. L, Dourdis, S., Dixon, Ch., Bragger, J. D. (2016). The relationship between student leaders' constructive development, their leadership identity, and their understanding of leadership. *Journal of Leadership Education*, 15 (1). [10.12806/V15/I1/R2](https://doi.org/10.12806/V15/I1/R2)
- Stoltz, P. G. (2015). Leadership GRIT™: what new research reveals. *Leader to Leader*, 78, 49–55. <https://doi.org/10.1002/tl.20205>
- University of Chicago. *Student government*. <https://leadership.uchicago.edu/get-involved/student-government/>

Стаття надійшла до редакції 25.11.2023
Прийнято до друку 27.12.2023

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' LEADERSHIP QUALITIES IN THE PROCESS OF STUDENTS' SELF-GOVERNMENT

Volodymyr Moroz

<https://orcid.org/0000-0003-1703-0372>

PhD (in Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Pedagogy,
Luhansk Taras Shevchenko National University,
3 Koval Str., 36003 Poltava, Ukraine,
moroz74@ukr.net

The organizational and pedagogical conditions for the development of leadership qualities of students in the process of implementing student self-government are theoretically substantiated in the article. The experience of leading foreign universities regarding the activities of student self-government bodies has been analyzed. The principles that contribute to the effective activity of student self-government bodies in institutions of higher education have been defined: meaningfulness; the social significance of the activities of student self-government bodies; voluntariness and electability of student self-government bodies; initiative, self-activity and creativity of student youth; openness and transparency of the decisions made; coordination; cooperation.

The need to use the basic organizational and pedagogical conditions for the development of students' leadership qualities in the process of implementing student self-government has been reasoned. The following organizational and pedagogical conditions for the development of students' leadership qualities have been substantiated: the creation of an educational space that provides favorable conditions for personality development; increasing the managerial competence of heads of student self-government bodies; delegation of management powers to student activists in the organization of social activities; ensuring formation of the knowledge and skills necessary for management activity. An example of the functioning of the School of Leaders as an effective organizational form for the development of leadership qualities of students of higher education in the process of implementing student self-government is given.

Key words: *leadership qualities, organizational and pedagogical conditions, principles, development, student, student self-government.*